

Tomaşaly ölüm jezasy

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Tomaşaly ölüm jezasy TOMAŞALY ÖLÜM JEZASY

Öňünden aýdaýyn: käbir jümlelerimiň öte ýowuzlygy sebäpli özüňizi oňaýsyz duýup bilersiňiz.

1757-njj ýylyň 5-nji ýanwary.

Rober-Fransua Damýen (1715 – 1757)...

Köne fransuz ofiseri Rim papasy Klement XI bilen özara düşünişmezlikleri bolan Korol Luis XV-i arabasyna münjek bolup durka pyçaklady.

Damýeni taryhyň iň meşhur teraktçylarynyň birine öwren zat – bu jenaýatçylykly hereket dälde, şondan soň başyna gelenler ony tanymallyga ýetirdi.

Fransiýada korol maşgalasyna kast etmäge synanşanlar süýrelip, tike-tike edilip (dörde bölünip) öldürilerdi.

Damýeniň jezasy 28-nji mart günü Parižiň baş ybadathanasynyň önünde etmişini köpçüligiň önünde boýun almagyndan soň başlady.

Eline iki funt çemesi fakel (ujuna nebitli esgi oralyp ýakylýan taýak) berlip çykaryljak dar agajyna iki tigirli ýük arabasynda äkidildi...

Şol ýerde-de döşi, gollary, gasyklary, baldyrlary oda tutulan gyzgyn atagzy bilen gapjadyldy...

Korolyň janyna kast edende ulanan pyçagy sag eline berildi we onuň şol sag eline eredilen gurşun, gaýnap duran ýag, gaýnap duran kanifol, balmumy, kükürt döküldi...

Yzyndan görgüliniň bedeni hersi bir tarapa giden dört ata çekdirilmäge başlandy. Böleklenme ugruna gitmänsoň, ýene iki goşuldy, bulam ýeterlik bolmady...

Butlatyny gopartmak üçin damarlary kesildi, bogunlary palta bilen çapyldy...

Bedeniniň dört parçasý gazyga baglanyp, otda ýakyldy, ýanyp küle öwrülensoňam ýele sowruldy...

Bu “gynama tomaşasy” müňlerçe fransuzyň gözüniň önünde bolup geçdi...

Ölümünüň yzysüre Damýeniň öýi ýykyldy, onuň doganlary familiýalaryny üýtgetmäge mejbur boldy, yzynda galan maşgalasy Fransiýadan çykarylady...

Jezany zulmat heşellesine öwren usuly näme üçin agzadym?

■ Köşgüň düşüňsi

Ýokardaky okanlaryňyzy M.Fuko jeza taryhy barada ýazan «Türmeniň döreýşi» kitabyňyň girişinde ýazdy.

Damýeniň akyllary doňduryp taşlajak gynama metody bilen jezalandyrylmagyna korol häkimiýetiniň simwoly diýip düşünmelidi...

Maksat – häkimiýetiň güýjüni halka göz etmek, halka göz görkezmek, adamlaryň gözünü gorkuzmagydy.

İnfazın seyirlik olmasının sebebi iktidarın halka, “bana dokunanın bedenine bu yapılır” mesajı vermesiydi...

Köşgüň pikirçe günäkärler tomaşaly gynamalarda has köp ejir çekse, netijede jemgyýet özüni häzirki wagtyň ýoň bolan dilinde aýtsak «çyzykdan çykman, gysmaly ýerini gysypjyk» gezmegine gowy bolýardy.

Hawa, halka hödürlenen saýlaw şudy: ýa häkimiýete lepbeý diýersiň, ýa-da ejirli ölüm bilen soňlanmaly borsuň!

Fransuz taryhynda şular ýaly dähe öwürülen usul bilen öldürilen iň soňky kişi Damýen boldy! Çünki:

Mundan beýläk kapitalizm taryh sahnasyna çykýardy we bu sistemanyň jeza düşüňjesi tapawutlydy.

Bu döwürde gynamalaryň kesgitleýji aýratynlygy öz ýerini bedeni tussag etme ýoluna (türmelere) dälihanalafa berdi. (Ilkinji modern türme haýwanat bagyndan nusga alnyp, 1785-nji ýylda guruldy.)

Täze düzgün bedeni terbiýelemegiň, şekillendirmegiň, özgertmegiň, ýuwaşatmagyň döwrüni başlatdy. Şeýlelikde... bedeni gynamalar bilen jezalandyrylmak düzgünü öz möwritini ötürdi,

täze jeza usuly bilen ýumşadylan passiw obýekte öwürldi.

Jezanyň ünsi bedenden aňa göçürildi – çünki dissiplinar kapitalistik häkimiýete beden-iş güýji gerekdi. Amerikan kinofilmlerinde-de kän görensiňiz: türmeleri “işini bähbidi” göz önüne tutulyp, zähmet-düzediş öýüne öwürdiler!

Taryhyň dürli döwründe özgerişe ugrasa-da jeza, hususanam ejir çekdirme hemişe diýen ýaly häkimiýetiň guraly bolup geldi.

Maksat – şahsy we jemgyýeti gysymyňa gysyp islän ugruňa gönükdirmek, lepbeý diýip duran etmek...

Gepimiziň tommaýly ýerine-de gelip ýetdik:

Odatv näme üçin 216 günläp ýapyk dur?

Müýesser Ýyldyz näme üçin 121 gün bäri türmede?

Baryşlar ikinji gezek näme üçin zyndana salyndy?

Metbugat serişdeleri arkalu häkimiýetiň jemgyýete tomaşa etdirýän bu «masgaraçylykly tomaşaly ölüm jezasy» diňe biziň başymyza gelenok.

Häkimiýet ýurduň üstüne şeýle bir çöküpdür welin, jezalandyрма çäresi kimlerdendigiňe görä üýtgeýär. Şol bir etmişiň jeza sanksiýasynda häkimiýet tarapdarlaryna we garşydaşladyna aýry-aýry höküm berýär. Oppozision gatlaklary «jeza taýagy» bilen ytagat etmäge mejbur edýär.

Kynçylykly-agyr döwürleriň içinden geçen Günbatarda taryhyň çaňly sahypalarynda galan bu jeza çäreleri (dildüwşükleri, duzaklary hem goşsak bolar) näme üçin ýurdumyzda häzirem bar? Tapawut nämede?

Kapitalizmiň Günbatarda guran (we respublikamyz döwründe ýurdumyza getirilen) modern-rasional hukuk sistemasy hut häzirki häkimiýetiň döwründe (FETÖ magryfatlary bilenem) näme üçin şular ýaly derejede yza tesdi-pese düşdi?

Häkimiýet FETÖ bilen başlan zulmat tününden näme üçin çykyp bilenokla. Çünki, meseleleriň çözgüdini tapyp bilenok. Seretseňizläň... ykdysady kriziz artdygyça häkimiýetiň zyndana salýan adamlary-da köpeliýär. (We häkimiýetiň ýaranlarynda garyplaşandygy üçin günä edenleri ölüm jezasy ýaly agyr jezalar bilen ýola getirip biljekdiklerine bolan ynanç artýar.)

Görşümüz ýaly:

Problemalarymyz çuňlaşdygyça häkimiýetiň köpçüligiň ýüregine gorky salmak maksady bilen jezalaryň agyrlygyny-da artdyrjaga meňzeýär. Olaryň metbugat serişdelerinde-de zulmatdaky ölüm jezalaryna ýygy-ýygydan duş gelersiňiz...

Jeza düşünjesinde öňe tarap – adamkärçilikli tarapa däl-de, yza tarap- adamkärçiliksiz ugra tarap barýarys.

Käbir türmede oturanlaryň diri ýitirim bolmagy we gynamalar «Damýen döwrüniň» gaty uzakda dældigini görkezýär...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 07.10.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMİLİYEW. Publisistika